

Lahuerta Mouriño, F. e Vázquez Álvarez, F.X., co tratamento terminolóxico de González González, M. (2000): *Vocabulario multilingüe de organismos acuáticos*, Santiago de Compostela: Termigal (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades - Real Academia Galega), 621 pp.

O *Vocabulario multilingüe de organismos acuáticos* foi concibido como un contributo para favorecer a normalización do galego no mundo das ciencias. Este traballo foi realizado por Fernando Lahuerta Mouriño e Francisco X. Vázquez Álvarez, coordinados polo director do Termigal Manuel González González. O Termigal, como todos sabemos, é o servizo de terminoloxía galega dependente da Real Academia Galega e do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Un dos obxectivos principais do servizo de terminoloxía é o de proporcionar a terminoloxía galega tanto na linguaxe técnico-científica coma nas linguas de especialidade. Coa saída á luz desta obra vemos un dos resultados do traballo realizado polo Termigal, traballo realizado con rigorosidade e froito dun proceso de investigación por parte dos autores das premisas que rexen a área científica dos organismos acuáticos.

A presente obra é unha achega importante nun campo da ciencia fundamental dentro da cultura galega. Se hai pobos, culturas e linguas cunha enorme sensibilidade, riqueza e orixinalidade léxica naquelas franxas da realidade que máis familiares lles son, o galego reúne estes trazos no ámbito do mundo mariño. Non debemos esquecer que Galicia é, desde sempre, un pobo que mira cara ó mar desde as súas costas tan orograficamente variadas (cheas de cantís, rías ou praias) e desde tódolos mares e océanos navegados por barcos nos que hai un mariñeiro galego. Galicia sempre terá unha débeda co mar por ser este unha fonte de riqueza económica e cultural.

En relación co mundo do mar, debemos contar coa importancia que ten dentro da realidade galega o mundo da auga a consecuencia da situación xeográfica que Galicia ocupa no continente europeo. Galicia é unha das zonas húmidas máis importantes de Europa e, polo tanto, unha das zonas onde podemos atopar unha gran riqueza de variedades de organismos acuáticos.

E sendo o mundo do mar e o da auga, sobre todo o do mar, un dos máis importantes dentro da cultura e da etnografía galega, é tamén un dos lingüisticamente menos estudiaados por nós, a pesar dos esforzos que se están levando a cabo para recolle-lo léxico patrimonial relacionado con este ámbito. Este volume, que foi presentado o pasado mes de Nadal, quere ocuparse daquel léxico cun carácter máis marcadamente científico na área dos organismos acuáticos, buscando que o galego teña presenza nas diversas disciplinas científicas e áreas do saber. A principal diferenza entre estes dous tipos de traballos, ademais da variación de rexistro, radica en que mentres o corpus de léxico patrimonial responde a unha visión da taxinomía antropolóxica dos usuarios da lingua, o tratamento terminolóxico que nos ofrece o *Vocabulario* baséase nunha taxinomía científica, tratando de ofrecer unha denominación para cada un dos organismos acuáticos, tanto mariños coma fluviais.

Un dos principais valores deste vocabulario é, xa que logo, ser unha ferramenta que contribuirá a unha maior presenza e vitalidade da nosa lingua no eido da ciencia, axudando deste xeito ó proceso de normalización lingüística no que se atopa embarcado o galego.

Para levar a cabo as súas propostas terminolóxicas os autores someten a exame toda a información existente relativa ós nomes galegos de organismos acuáticos. Mostra disto é a bibliografía realmente exhaustiva. A maioría das obras nas que se basean son traballos específicos de carácter científico nos que se fai unha descrición das características de cada especie acompañada de debuxos ou fotografías, e nos que se pretende estudar un determinado tipo de organismos acuáticos como poden ser as algas, aves ou moluscos. Probablemente a obra da que é mais debedor este *Vocabulario* é a *Nomenclatura de la flora y fauna marítimas de Galicia* (Ríos Panisse: 1977 e 1983)¹, na que se levou a cabo un labor de recollida do léxico dialectal existente en Galicia para denominar as diversas especies acuáticas marítimas.

De gran parte disto é do que nos falan os autores da obra na súa introducción na que, ademais de atopármonos coa intencionalidade da obra, tamén se nos explican as dificultades máis importantes coas que se tiveron que enfrontar para a realización do traballo, entre as que destacan os problemas de tipo lingüístico, por mor de traballaren nun campo no que para o galego pouco se tiña feito. Por iso, moitas das solucións lingüísticas que se nos ofrecen dentro da obra pretenden ser só un punto de referencia á hora de buscar solucións léxicas que poidan ser consideradas normativas:

“Cando se trata de recursos pouco coñecidos na nosa cultura, ou de nomes xenéricos que abranguen diferentes organismos, é cando se realiza o exercicio de Adán, de dárles nome ós seres que van saíndo ó paso. Este é un exercicio necesario para poder chama-las cousas polo seu nome, pero que presenta moitos riscos e que deixa, por suposto, moita oportunidade para a discrepancia, circunstancia da que non podemos senón alegrarnos, sempre que sexa a orixe de novas iniciativas neste campo (páx. 10).”

En moitos casos estamos ante solucións lingüísticas que son tradución dalgunha das formas existentes noutras linguas que recolle a obra, por seren estas especies denominadas primeiramente no mundo dalgunha destas linguas. Para cada entrada ofrécesenos, ó lado do termo galego, a súa denominación científica e os equivalentes en español, inglés, francés e portugués. Isto permite contrastar con facilidade a proposta terminolóxica galega coa existente nas outras linguas, pero sobre todo, fai posible a comunicación dunha maneira precisa entre catro linguas nas relacións referidas ó mundo da pesca, tanto dentro do ámbito do estado español -denominacións en español- como a nivel internacional -denominacións en portugués por se-la lingua dos nosos veciños máis próximos xeográfica, lingüística e culturalmente; e denominacións en francés e inglés por seren linguas de comunicación internacional.

¹ Ríos Panisse, M.C. (1977): *Nomenclatura de la Flora y Fauna Marítimas de Galicia I: Invertebrados y Peces*, Anexo 7 de *Verba*, Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.

Ríos Panisse, M.C. (1983): *Nomenclatura de la Flora y Fauna Marítimas de Galicia II: Mamíferos, aves y algas*, Anexo 19 de *Verba*, Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.

Outro problema co que se atoparon os autores foi a necesidade de facer unha escolla das especies de organismos acuáticos que ían incluír na nomenclatura. Tal e como nos din “só de peixes hai no mundo máis de 18.000 especies”, e os criterios que seguiron para facela escolla foron “os xeográficos e os de interese comercial”. Polo tanto, non debemos ser críticos se, á hora de consulta-lo *Vocabulario*, botamos a faltar algunha especie que pensabamos atopar nas páxinas deste traballo.

A introducción da obra, na que os autores expoñen os aspectos metodolóxicos máis salientables, vai seguida dun mapa moi valioso no que se detallan as principais áreas de pesca mundiais (as augas continentais e as áreas marítimas). O mapa é imprescindible, porque serve para que poidamos coñecer a área marítima na que se atopa cada especie. Esta información é necesaria se temos en conta que moitas das especies que hoxe en día son comercializadas dentro de Galicia, e tamén de Europa, proveñen de áreas de pesca de todo o mundo, onde se sitúan os principais caladoiros onde pescan tamén os barcos galegos.

A continuación ofrécesenos un índice no que se desenvolve a clasificación das diferentes especies de organismos acuáticos, baixo as que se procederá a clasificar as diferentes denominacións lingüísticas. A clasificación que segue a ordenación dos organismos é a denominada CEIUAPA (Clasificación Estatística Internacional dos Animais e Plantas acuáticas), que engloba tódolos organismos acuáticos atendendo, sobre todo, ó seu hábitat e ás súas características taxonómicas en: peixes de auga doce, peixes diádromos (non se fai diferenza entre peixes anádromos e catádromos), peixes mariños, crustáceos, moluscos, mamíferos acuáticos, animais acuáticos diversos, produtos dos animais acuáticos, plantas acuáticas e aves.

Temos, posteriormente, a nomenclatura das diferentes especies de organismos acuáticos coas súas respectivas denominacións. Cada especie de organismo é introducida por un esquema, a modo de árbore conceptual, no que se recolle a súa respectiva clasificación taxinómica (categorización en Filum, Subfilum, clase, subclase, orde e familia). Así, se temos dentro dos peixes diádromos as diferentes especies de zamborcas, todas terán a seguinte clasificación taxinómica: Chordata, Vertebrata, Teleostomi, Actinopterygii, Cupleiformes, Cupleiformes.

As entradas atópanse en galego, pero a ordenación que segue réxese pola orde alfabética da denominación científica. Cada entrada, que leva un código numérico segundo a súa clasificación taxinómica, ofrece a seguinte información: a clasificación taxinómica; a denominación galega co seu xénero; o nome científico acompañado do naturalista que o nomeou e clasificou, e o ano no que o fixo; as áreas de pesca nas que se pode atopar a especie; as diversas denominacións en español, inglés, francés e portugués; e un apartado dedicado a posibles variantes lingüísticas, correspondentes ás diferentes denominacións que poidan existir tanto do nome galego coma do nome científico (sinonimia). Vexamos un exemplo, collido ó chou, co fin de vérmolo sistema de organización de cada entrada:

33-78-558 FANECA BRAVA f

Echiihthys vipera (Cuvier, 1829)

Áreas de Pesca: 27, 34, 37

[E] Salvariego

[I] Lesser weever

[F] Petite vive

[P] Peixe-aranha-menor

Sinonimia:**[C]** *Trachinus vipera***[G]** Peixe araña menor

O sistema de código numérico serve para realizar unha clasificación e proceder a localizar facilmente cada especie. A *faneca brava* sería, xa que logo, un peixe mariño do tipo dos escarapotes (33), da orde dos Peciformes e da familia Trachinidae (78), e ocuparía o nº 558 dentro dos peixes do mesmo tipo, atendendo á ordenación seguida polos autores que ten por referencia o nome científico.

Por último, o volume conta cun apartado dedicado ós índices alfabéticos do nome científico, dos termos en galego, español, inglés, francés, portugués, e da clasificación sistemática. Estes índices alfabéticos, empregando o sistema de código numérico que acabamos de explicar, facilitan moito o acceso á información por parte do usuario, xa que lle permiten atopar con bastante facilidade a entrada que busca a partir da denominación lingüística coa que conte.

Se ben este volume, tal e como nos din os seus autores, vai dirixido ós profesionais da bioloxía, a “todos aqueles que se interesan pola bioloxía dos organismos acuáticos e para aqueles outros que se interesan polo nome das cousas en xeral”, o traballo tamén pode resultar unha ferramenta interesante para os que se dedican ó estudio do léxico en xeral. Estamos a pensar, principalmente, nos dicionaristas e no útil que pode ser para eles esta obra e outro tipo de obras do mesmo carácter. Non debemos esquecer que aínda carecemos dun gran dicionario normativo do galego, e que antes de realizar tal proxecto é moi conveniente que existan traballos, coma o presente, nos que se recolla todo aquel léxico terminolóxico que poida ser introducido, parte del, nun futuro dicionario de tal índole.

Este volume contribuirá a que os dicionaristas eviten erros nas definicións referidas a estes termos, e a que non consideren algúns termos como sinónimos cando en realidade non o son. Da localización e crítica deste tipo de eivas que podiamos atopar nos dicionarios que ata hai moi pouco se publicaron, encargouse en varias das súas obras Daviña Facal (1993 e 1999)², onde dá conta das principais incorreccións que se poden atopar neste tipo de obras lexicográficas. A propósito do tema que nos ocupa, este autor, por pormos un exemplo, explícanos cómo determinados dicionaristas caeron no erro de considera-lo termo “tiburón” como un castelanismo, ofrecendo o termo “quenlla” como o correcto. En realidade, tal e como nos explica o autor, estamos ante a extensión do “nome de quenlla a tódolos pleurotremados (tiburóns)” (Daviña Facal: 1993), sendo a quenlla só unha especie de pleurotremado. Este tipo de cuestións tenas moi en conta o volume que presentamos e que animamos a consultar a tódolos dicionaristas.

Da consulta deste *Vocabulario* tamén poderíamos tirar unha serie de conclusións sobre o comportamento das linguas. Se realizamos unha consulta detida da obra, vemos como as linguas botan man de calcos lingüísticos á hora de denominar certo tipo de especies; como existen falsos amigos entre o galego e o portugués (véxase o caso do termo portugués “tamboril” que equivale ó termo galego “peixe sapo”, e o termo galego “tamboril vermello” equivale ó termo portugués “baiacu-vermelho”); como o español ten que botar man do galego á hora de denominar certo tipo de especies (santiaguíño, percebe, zamburiña, etc...); como o galego adopta o termo máis patrimonial para a especie máis común e ou-

² Daviña Facal, L. (1993): *Problemas do Léxico Científico*, Santiago de Compostela.

Daviña Facal, L. (1999): *Lingua e Ciencia*, Vigo: ed. Xerais.

tros, ás veces calco doutras linguas, para as menos coñecidas (caso de “quenlla” fronte ás diversas especies de tiburóns), etc...

En definitiva, agardemos que desde o Termigal se continúe a realización de obras deste tipo, que teñan como finalidade dota-lo galego de instrumentos léxicos que contribúan a afianza-lo actual proceso de normalización lingüística, para favorece-lo uso da nosa lingua en tódolos terreos e campos científicos. Desexamos que tódolos traballos de Termigal teñan a rigorosidade e o coidado no tratamento da terminoloxía que ten este. Os amantes da bioloxía agardamos, con impaciencia, futuros traballos deste tipo, e saboreamos mentres tanto o tratamento da terminoloxía que se fai neste volume.

LUÍS ANTONIO JUNCAL PEREIRA